

■ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ І СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

УДК 338.48 / 332.1

**ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ
ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО
ГОСПОДАРСТВА В УМОВАХ
ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО
ОРІЄНТОВАНОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ЕКОНОМІКИ ©**

О.М. ГОЛОВНЯ,
*доктор економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту
зовнішньоекономічної діяльності,
готельно-ресторанної справи
та туризму,
Вінницький національний
аграрний університет
(м. Вінниця)*

У статті досліджено сучасні тенденції розвитку готельно-ресторанного господарства, що мають посприяти перспективним напрямом структурної перебудови національної економіки. Досліджено, що готельно-ресторанне господарство – специфічна сфера діяльності, частина індустрії гостинності, яка залежить від вражень споживачів, якості надання послуг, місцезнаходження суб'єкта, політико-економічного стану регіону, країни.

Охарактеризовано готельний бізнес, що характеризується високим ступенем інтернаціоналізації капіталу і міжнародним характером операцій, є каталізатором економічного зростання, оскільки виконує функцію каналу перерозподілу прибутків між країнами. Готельний бізнес доступний для великих базисних інвесторів з активами в престижних місцях, але інвестиції в даному секторі стають все більш популярними серед приватних, більш дрібних інвесторів, як спосіб отримання активних доходів і зростання капіталу від правильного розташування та ефективного менеджменту готелю.

Визначено системні проблеми, які гальмують розвиток готельно-ресторанного господарства України на загальнонаціональному рівні та локальному (регіональному, місцевому) рівні.

Ключові слова: готель, туризм, індустрія гостинності, суб'єкти готельно-ресторанного господарства, соціально-економічний розвиток, якість готельних послуг.

Табл.: 6. Літ.: 12.

ANNOTATION

**TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF HOTEL AND RESTAURANT
ECONOMY IN THE CONDITIONS OF FORMATION OF A SOCIALLY
ORIENTED NATIONAL ECONOMY**

HOLOVNYA Olena,
Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,

© О.М. ГОЛОВНЯ, 2019

*Associate Professor of the Department of International Management, Hotel and Restaurant Business and Tourism,
Vinnitsia National Agrarian University
(Vinnitsia)*

In the article the modern tendencies of development of hotel and restaurant economy, which should assist prospective directions of structural adjustment of the national economy, are investigated. It was investigated that the hotel and restaurant industry is a specific sphere of activity, part of the hospitality industry, which depends on the impressions of consumers, the quality of service provision, the location of the subject, the political and economic state of this region, the country.

The dynamically developing hotel business characterized by a high degree of internationalization of capital and the international nature of operations is characterized as a catalyst for economic growth, as it serves as a channel for redistribution of profits between countries. The hotel business is accessible to large, basic investors with assets in prestigious locations, but investment in the hotel business is becoming increasingly popular among private and smaller investors as a way of generating active revenues and capital growth from the proper location and efficient management of the hotel.

Systemic problems hindering development of the hotel and restaurant economy of Ukraine at the national level and at the local (regional, local) level are identified.

Key words: hotel, tourism, hospitality industry, subjects of hotel and restaurant economy, socio-economic development, quality of hotel services.

Tabl.: 6. Ref.: 12.

АННОТАЦИЯ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ГОСТИНИЧНО-РЕСТОРАННОГО ХОЗЯЙСТВА В УСЛОВИЯХ ФОРМИРОВАНИЯ СОЦИАЛЬНО ОРИЕНТИРОВАННОЙ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

ГОЛОВНЯ Елена Михайловна,
*доктор экономических наук, доцент, доцент кафедры менеджмента
внешнеэкономической деятельности, гостинично-ресторанного дела и
туризма,
Винницкий национальный аграрный университет
(г. Винница)*

В статье исследованы современные тенденции развития гостинично-ресторанного хозяйства, которые должны помочь перспективным направлениям структурной перестройки национальной экономики. Доказано, что гостинично-ресторанное хозяйство является специфической сферой деятельности, частью индустрии гостеприимства, которая зависит от впечатлений потребителей, качества предоставления услуг, место-нахождение субъекта, политико-экономического состояния региона, страны.

Гостиничный бизнес характеризуется высокой степенью интернационализации капитала и международным характером операций, является катализатором экономического роста, поскольку выполняет функцию канала перераспределения доходов между странами. Гостиничный бизнес доступен для больших базисных инвесторов с активами в престижных местах, но инвестиции в

гостиничный бизнес становятся все более популярными среди частных, более мелких инвесторов, как способ получения активных доходов и роста капитала от правильного расположения и эффективного менеджмента отеля.

Определены системные проблемы, которые тормозят развитие гостинично-ресторанного хозяйства Украины на общенациональном уровне и локальном (региональном, местном) уровне.

Ключевые слова: гостиница, туризм, индустрия гостеприимства, субъекты гостинично-ресторанного хозяйства, социально-экономическое развитие, качество гостиничных услуг.

Табл.: 6. Лит.: 12.

Постановка проблеми. Сьогодні індустрія готельно-ресторанного господарства стала невід'ємною частиною національних економік більшості країн світу. Дана індустрія привертає до себе увагу як самостійна компонента структури національної економіки, виступає локомотивом економічного розвитку національної економіки і здатна забезпечити суттєвий технічний, комерційний та соціальний ефект.

Очевидним є те, що потенціал готельно-ресторанної сфери потребує підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств даної сфери. У цьому зв'язку першочерговими є питання визначення сучасних тенденцій розвитку індустрії готельно-ресторанного господарства, що є важливим з огляду на постановку нових соціальних завдань національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження окремих факторів, що мають вплив на формування соціальних аспектів національної економіки, представлені в працях багатьох українських науковців. Зокрема, питання управління стратегічним економічним потенціалом сучасних економічних систем широко розглядається в працях Н.В. Буреннікової та В.О. Ярмоленко [2], Г.М. Калетніка [7], проблемам та особливостям ринкової трансформації економіки присвячена монографія Н.В. Прямухіної [10]. У свою чергу, такій соціально-економічній складовій національного господарства, як готельно-ресторанна сфера, присвячено чимало наукових праць. Приміром, роль маркетингових інновацій в готельно-ресторанній індустрії досліджується в монографіях Н.Л. Савицької [9], Шаповалової О.М. [11], особливості підвищення якості послуг в системі управління підприємств готельно-ресторанного господарства присвячені наукові праці С. Кравцової [7], М. Стригунової [7], М. Читалкіної [7] та багатьох інших. Поряд з цим невирішеними залишаються питання виділення основних сучасних тенденцій, що характерні для розвитку готельно-ресторанного господарства.

Формулювання цілей статті. Одним із пріоритетних напрямів національної економіки є формування соціально орієнтованого функціонування всіх сфер економічної діяльності. Сфера готельно-ресторанного господарства може стати вагомим чинником стабілізації та внутрішнім драйвером соціально-економічного розвитку України. Метою статті є дослідження сучасних тенденцій розвитку готельно-ресторанного господарства, що має посприяти формуванню перспективних напрямів структурної перебудови соціальних складових національної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. За Класифікацією видів економічної діяльності ДК 09 : 2010 до готельно-ресторанного господарства належать підприємства, що відносяться до секції I Тимчасове розміщування й організація харчування. Секція I об'єднує підприємства відповідних розділів та груп (табл.1).

Структура готельно-ресторанного господарства за Класифікацією видів економічної діяльності

Секція	Розділи	Групи
І. Тимчасове розміщування й організація харчування	55. Тимчасове розміщування Цей розділ включає надання місць для короткострокового проживання для розміщування відряджених та інших приїжджих. Розділ також включає надання довгострокового проживання для студентів, робочих і подібних груп населення. Деякі засоби розміщування надають тільки помешкання, а інші разом з помешканням пропонують послуги харчування та відпочинку.	55.1. Діяльність готелів і подібних засобів тимчасового розміщування
		55.2. Діяльність засобів розміщування на період відпустки та іншого тимчасового проживання
		55.3. Надання місць кемпінгами та стоянками для житлових автофургонів і причепів
		55.9. Діяльність інших засобів тимчасового розміщування
	56. Діяльність із забезпечення стравами та напоями Цей розділ включає діяльність з обслуговування їжею та напоями за умови, що їжу та напої споживають на місці у традиційних ресторанах, ресторанах самообслуговування або швидкого обслуговування, що працюють як постійно, так і тимчасово, з наданням місць для сидіння або без їх надання. При класифікації одиниць вирішальним фактором є те, що пропонується їжа, придатна для негайного споживання на місці, а не тип закладу, що її пропонує.	56.10. Діяльність ресторанів, надання послуг мобільного харчування
		56.2. Постачання готових страв
56.3. Обслуговування напоями		

Джерело: складено автором за [12]

Незважаючи на те, що в Україні чимала кількість функціонуючих засобів розміщування, необхідним є подальший розвиток цієї галузі у зв'язку із зростанням ринку туристичних послуг та підвищенням попиту на якісні туристичні послуги. Вимоги до готельних послуг повинні бути чітко визначені у вигляді показників якості, що піддаються спостереженню (вимірюванню, моніторингу і контролю) та можуть бути оцінені споживачем. Вимірюванню піддаються показники якості, що безпосередньо визначають рівень надання послуги. Наприклад, матеріально-технічне забезпечення готелів.

В умовах девальвації валюти, і завдяки багатому культурному та рекреаційному потенціалу, Україна може стати привабливим напрямком туризму для іноземців за низькими цінами. Все це має позитивний вплив на готельний ринок.

У 2017 році внесок сфери туризму у ВВП України склав 5,5 млрд дол. США, що становить 5,7% у загальному ВВП держави. В абсолютному значенні даний показник можна порівняти з показниками країн Словаччини (5,6 млрд) і Болгарії (6,6

млрд), однак він є істотно нижчим, ніж у інших країнах Східної Європи (для порівняння: Польща – 21,1 млрд, Угорщина – 13 млрд, Чехія – 15 млрд). Лідер регіону – Австрія з показником 50,7 млрд і часткою у ВВП 15,6% [4].

Таблиця 2

Туристична галузь в економіці країн Центральної та Східної Європи, 2017 р.

№ п/п	Країна	Внесок галузі туризму у ВВП, млрд дол. США	Інвестиції в туризм у 2010 р., млрд дол. США	Інвестиції в туризм у 2016 р., млрд дол. США
1.	Україна	5,5	0,4	0,2
2.	Чехія	15,0	1,5	1,7
3.	Польща	21,1	2,5	3,0
4.	Австрія	50,7	3,1	3,0
5.	Болгарія	6,6	0,6	0,7
6.	Угорщина	13,0	3,0	3,6
7.	Румунія	9,7	0,8	0,8
8.	Словаччина	5,6	0,6	0,7

Джерело: складено автором за [3]

В Україні інвестування туристичної галузі з 2010 року по 2016 рік скоротилося вдвічі (табл. 2). Для більшості сусідніх з Україною країн щорічне інвестування туристичної сфери залишається незмінним з 2010 року. Максимальний приріст інвестицій серед країн Центральної та Східної Європи демонструють останнім часом Польща (+ 23%), Чехія (+ 22%) і Румунія (+ 22%).

Процеси інвестування готельної інфраструктури суттєво відрізняються від інших сегментів комерційної нерухомості. Зазвичай, для отримання прибутку орендодавці офісних і торгових центрів підписують з орендарями угоди (не менше як на 1 рік).

Міжнародна практика демонструє різні методи інвестування готельних підприємств залежно від організаційно-правової форми господарювання, профілю готелю та системи управління. У свою чергу, отримання доходів від операційної діяльності в готельному бізнесі пов'язане зі щоденною активною маркетинговою політикою власника із залучення клієнтів готелю і пошуку здорового балансу між доходами закладу та витратами на високоякісне обслуговування.

Раціональне інвестування готельного бізнесу має враховувати взаємодію екстенсивних та інтенсивних методів розвитку. До екстенсивних методів відноситься вкладення капітальних інвестицій. Як відомо, капітальні інвестиції – це витрати на придбання нових (а також тих, які були у використанні) матеріальних і нематеріальних активів; витрати на капітальний ремонт і модернізацію. Вкладення капітальних інвестицій в готельно-ресторанне господарство у січні-грудні 2017 року складало лише 0,7% серед усіх капіталовкладень за видами економічної діяльності (табл. 3).

Фінансування капітальних вкладень відбувалося, в основному, за власні кошти готелів та ресторанів (70,1% від загального обсягу).

Операційні прибутки готелів залежать від системи непередбачуваних та складно прогнозованих технічних, організаційних і ринкових факторів. Унаслідок цього, очікувана прибутковість готелів завжди на 1-1,5% вища, ніж прибутковість від використання іншої комерційної нерухомості.

Таблиця 3

**Капітальні інвестиції в готельно-ресторанному господарстві України
за січень-грудень 2017 р.**

	Код за КВЕД- 2010	Освоєно (використано) капітальних інвестицій у січні-грудні 2017 р.		
		млн грн	у % до	
			загального обсягу	січня-грудня 2016 р.
Усього		412812,7	100,0	122,1
Тимчасове розміщування й організація харчування	Секція І	1591,4	0,4	102,9
Тимчасове розміщування	55	904,7	0,2	116,8
Діяльність із забезпечення стравами та напоями	56	686,7	0,2	89,5

Джерело: складено автором за [5]

Показник рентабельності у сфері готельно-ресторанного господарства характеризує привабливість цього бізнесу для підприємців. Цей показник є одним з основних критеріїв оцінки ефективності роботи підприємства. За період з 2014 р. по 2017 р. рівень рентабельності підприємств готельно-ресторанного господарства України зріс з -25,8% до 7,8% (табл. 4).

Таблиця 4

**Рентабельність діяльності підприємств готельно-ресторанного господарства
України за 2010-2017 рр., млн грн**

	Роки							
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Результат операційної діяльності	-229,6	-10,7	-193,0	-519,8	-5326,3	-4694,0	-219,4	1382,1
Вирати операційної діяльності	12680,9	15340,4	18282,9	18326,2	20678,3	27198,9	26903,4	12739,9
Рівень рентабельності (збитковості), %	-1,8	-0,1	-1,1	-2,8	-25,8	-17,3	-0,8	7,8

Джерело: складено автором за [5]

Таблиця 5 свідчить, що у Києві найнижча заповнюваність готелів – 45,3%. При цьому середня фактична вартість номеру, яка становить 92,7 €, найвища серед аналізованих країн і вказує на незбалансованість пропозиції на ринку українських готельних послуг. Політична та економічна нестабільність протягом останніх років разом із значним збільшенням пропозиції номерів чинить значний тиск на тарифи, тоді як заповнюваність готелів і до поточної кризи не перевищувала 60%.

Переважна складова попиту на послуги готельної сфери формується за рахунок представників бізнес-сегмента, тобто такого напрямку спеціалізації підприємств, в якому вони отримують і нарощують свої конкурентні переваги (біля 80% подорожуючих приїжджають з-за кордону, інші 20% – з регіонів України).

Загрозливий вплив на привабливість ринку готельних послуг здійснює той факт, що в централізованих системах бронювання наша держава відзначена як країна, в'їзд в яку не рекомендується з точки зору безпечності подорожей.

**Показники операційної діяльності готелів
столиць країн Центральної та Східної Європи, 2016 р.**

№ п/п	Країна/столиця	Заповнюваність готелів, % (зростання/зниження до 2015 р., +/-)	Середня фактична вартість номеру, € (зростання/зниження до 2015 р.)	Прибутковість номеру, € (зростання/зниження до 2015 р.)
1.	Україна (м. Київ)	45,3 (+20,9)	92,7 (-1,9)	42,0 (+18,5)
2.	Чехія (м. Прага)	77,0 (+2,4)	81,6 (+3,4)	62,8 (+5,9)
3.	Польща (м. Варшава)	76,6 (+2,8)	67,9 (+3,2)	52,0 (+6,1)
4.	Австрія (м. Відень)	74,8 (+2,5)	98,6 (-2,1)	73,8 (+0,4)
5.	Болгарія (м. Софія)	62,0 (+6,3)	70,8 (+5,8)	43,9 (+12,6)
6.	Угорщина (м. Будапешт)	75,3 (+2,7)	76,0 (+6,0)	57,3 (+9,1)
7.	Румунія (м. Бухарест)	71,2 (+4,7)	77,9 (+5,8)	55,5 (+10,8)
8.	Словаччина (м. Братислава)	66,9 (+10,2)	63,2 (+9,5)	42,3 (+20,9)

Джерело: складено автором за [3]

Невисоку наповнюваність готелів в Україні можна пояснити нестабільною соціально-економічною ситуацією, короткотривалим оголошеним військовим станом, а також активним розвитком ринку тіньових послуг орендованого житла. Власники квартир облаштовують їх для прийому іноземних та вітчизняних туристів на короткий термін. Господарі квартир та будинків можуть надавати гостям повний спектр додаткових послуг: забезпечують їх транспортом, перекладачем (якщо потрібно), харчуванням та іншими послугами. Маючи низькі фіксовані витрати і, найчастіше, не сплачуючи податків, «тіньовики» отримують достатні обігові кошти для підтримки якості послуг на високому рівні й розширення бізнесу. До того ж, тіньовий готельний бізнес має можливість гнучко оперувати цінами в залежності від попиту та сезону, він знаходиться поза сферою державного регулювання, а значить, не стикається з додатковими витратами [4].

У високих конкурентних умовах роботи для залучення клієнтів, готелі світу влаштовують різного роду привабливі акції та надають знижки. Найпоширеніші види акцій в готельному бізнесі – це ціни раннього бронювання і сезонні знижки на номери. Нерідко готелі пропонують особливі тарифи для сімейного відпочинку, наприклад, безкоштовне розміщення в номері дітей або знижки на дитяче харчування. Також останнім часом набуває популярності акція «Безкоштовна ніч», коли гість розраховується за 4 ночі, але проживає в готелі 5 ночей.

Фахівці індустрії гостинності відзначають, що найбільш перспективним сегментом для готельного ринку України залишаються якісні 2-3 зіркові готелі (табл. 6).

Таблиця 6

Пропозиція номерного фонду в готелях м. Київ за категоріями номерів

№ п/п	Категорія готелю	Ринкова частка, %
1.	1 зірка	8
2.	2 зірки	8
3.	3 зірки	45
4.	4 зірки	25
5.	5 зірок	14

Джерело: складено автором за [3]

З цих готелів третина знаходиться під правлінням потужних світових готельних операторів: Carlson Rezidor Hotel Group (Radisson Blu Hotels), IHG (Holiday Inn) та Design Hotels у стратегічному партнерстві з Marriott International.

На ринку готельно-ресторанних послуг постійно відбуваються зміни. Це пояснюється тим, що готельно-ресторанне господарство – дуже специфічна сфера діяльності, частина індустрії гостинності, яка залежить від вражень споживачів. При цьому враження залежать від якості надання послуг, від місцезнаходження суб'єкта, від політико-економічного стану цього регіону, країни.

Незважаючи на те, що в Україні є чимала кількість різних засобів розміщення, необхідний подальший розвиток цієї сфери діяльності у зв'язку із зростанням ринку туристичних послуг та підвищення попиту на якісні туристичні послуги.

Разом з тим, перешкодами для розвитку готельно-ресторанного господарства України є наступні системні проблеми: низька якість послуг підприємств, що працюють у сфері вітчизняного готельно-ресторанного господарства на тлі їх необґрунтовано високої ціни; низький рівень внутрішнього платоспроможного попиту на послуги готельно-ресторанного господарства внаслідок низьких реальних доходів громадян та високих темпів інфляції; висока частка на ринку готельних послуг тіньового сектору; відсутність диференційованого підходу до задоволення потреб різних категорій споживачів готельно-ресторанних послуг; невідповідність якості послуг міжнародним нормам та стандартам.

Для прискорення розвитку індустрії готельно-ресторанного господарства з метою формування в Україні основних засад соціально орієнтованої національної економіки держава повинна: забезпечити туристам комфортні і безпечні умови для приїзду в Україну; провадити ефективну політику розвитку масового туризму, відпрацювати відповідну концепцію; зменшити готельний збір; здійснювати заходи щодо поліпшення стану пам'яток та створення нових об'єктів масового туризму; внести зміни до законів про землекористування, до правил видачі відповідних дозволів організаціям суміжних галузей з метою залучення інвестицій у відкриття нових осередків відпочинку; створити можливості для будівництва та роботи малих мотелів і готелів сімейного типу, які забезпечать збільшення робочих місць для населення і можуть стати джерелом валютних надходжень.

Висновки. Динамічні трансформації, що відбуваються в культурному та економічному житті українського суспільства вимагають нових поглядів на ведення підприємницької діяльності в індустрії гостинності, що особливо характерно для готельно-ресторанного господарства. Дослідження показало, що ситуація на ринку готельно-ресторанних послуг є суперечливою. Підприємства згаданого сегмента

працюють в умовах високого конкурентного середовища з особливим інвестиційним кліматом, тому вимушені запропонувати вимогливому споживачеві комплексну високоякісну послугу.

Порівняння та аналіз основних тенденцій розвитку готельно-ресторанного бізнесу, його загроз та можливостей надає впевненості у перспективності індустрії гостинності. Однак слід зазначити, що досягнення успіху можливе за умови зменшення операційних витрат закладів, впровадження інноваційних методів обслуговування та наближення готельно-ресторанної послуги до кожного споживача. У подальшому планується дослідити фактори розвитку потенціалу сфери готельно-ресторанного бізнесу та туризму.

Список використаних джерел

1. Reikartz Hotel Group – Національна мережа готелів в Україні.: URL: <https://vitapark.com/files/pdf/> (дата звернення: 21.09.2018).
2. Буреннікова Н.В., Ярмоленко В.О. Результативність функціонування складних економічних систем аграрного спрямування : монографія. Вінниця : ВНАУ. 2017. 168 с.
3. Готельний ринок Києва на карті Європи. Київ: Cushman & Wakefield, 2017. 25 с.
4. Готельний ринок України: стан та перспективи. URL: www.ukrstat.gov.ua/http://realt.aviso.ua/uk/news (дата звернення: 22.09.2018).
5. Державний служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 19.09.2018).
6. Діяльність суб'єктів господарювання: статистичний збірник. Київ: Державна служба статистики України, 2016. 455 с.
7. Калетнік Г.М. Інноваційні моделі управління стратегічним економічним потенціалом сучасних економічних систем. *Актуальні проблеми економіки*. 2011. №4. С. 3-11.
8. Кравцова С., Стригунова М., Читалкіна М. Класифікація показників якості готельних послуг. *Стандартизація. Сертифікація. Якість*. 2012. № 5. С. 54-60.
9. Маркетингові інновації в освіті, туризмі, готельно-ресторанній, харчовій індустрії та торгівлі: колективна монографія / за заг.ред. Н. Л. Савицької; Харківський держ. ун-т харчування та торгівлі. Харків: Видавництво Іванченка І. С., 2018. 175 с.
10. Прямухіна Н.В. Проблеми та особливості ринкової трансформації регіональної економіки : монографія. Київ : Видавництво «Ліра». 2015. 332 с.
11. Шаповалова О.М. Інноваційна діяльність як основа підвищення конкурентоспроможності готельного господарства. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2013. №16. С.224-228.
12. ЮК – Євровектор. URL : <https://evrovektor.com/kved/2010> (дата звернення: 20.09.2018).

References

1. Reikartz Hotel Group – Natsionalna merezha hoteliv v Ukraini [National hotel chain in Ukraine] (n.d.). *Retrieved from: https://vitapark.com/files/pdf/* [in Ukrainian].
2. Buryennikova N.V., Yarmolenko V.O. (2017). Rezultatynnist funkcionuvannya skladnih ekonomichnih sistem agrarnogo spryamuvannya [Effectiveness of functioning of complex economic systems of agrarian direction]. Vynnytsia : VNAU, 168 [in Ukrainian].

3. Hotelnyi rynek Kyieva na karti Yevropy [Hotel market of Kyiv on the map of Europe]. Kyiv: Cushman & Wakefield, 2017, 25 [in Ukrainian].
4. Hotelnyi rynek Ukrainy: stan ta perspektyvy [Hotel market of Ukraine: state and prospects]. (n.d.). *Retrived from: www.ukrstat.gov.ua/http://realt.avisov.ua/uk/news* [in Ukrainian].
5. Derzhavnyi sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. *Retrived from: <http://www.ukrstat.gov.ua/>* [in Ukrainian].
6. Diialnist subiektiv hospodariuvannia: statystychnyi zbirnyk [Activity of economic entities: statistical collection]. Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 2016, 455 [in Ukrainian].
7. Kaletnik H.M. (2011). Innovatsiini modeli upravlinnia stratehichnym ekonomichnym potentsialom suchasnykh ekonomichnykh system [Innovative models of management of strategic economic potential of modern economic systems]. *Aktualni problemy ekonomiky – Actual problems of the economy*, 4, 3-11 [in Ukrainian].
8. Kravtsova S., Stryhunova M., Chytalkina M. Klasyfikatsiia pokaznykiv yakosti hotelnykh posluh [Classification of hotel service quality indicators]. *Standartyzatsiia. Sertyfikatsiia. Yakist – Standardization. Certification. Quality*, 2012, 5, 54-60 [in Ukrainian].
9. Savytska N.L. (2018). Marketynhovi innovatsii v osviti, turyzmi, hotelno-restorannii, kharchovii industrii ta torhivli [Marketing innovations in education, tourism, hotel-restaurant, food industry and trade]. Kharkiv, Ivanchenko I. S. Publ., 175 [in Ukrainian].
10. Priamukhina N.V. (2015). Problemy ta osoblyvosti rynkovoï transformatsii rehionalnoi ekonomiky [Problems and features of the market transformation of the regional economy]. Kyiv, «Lira» Publ., 332 [in Ukrainian].
11. Shapovalova O.M. (2013). Innovatsiina diialnist yak osnova pidvyshchennia konkurentospromozhnosti hotelnoho hospodarstva [Innovative activity as a basis for increasing the competitiveness of the hotel industry] *Visnyk Skhidnoukrainskoho natsionalnoho universytetu imeni Volodymyra Dalia – Bulletin of East-Ukrainian National Volodymyr Dahl University*, 16, 224-228 [in Ukrainian].
12. YuK – Yevrovektor [Yuk – Evrovector]. *Retrived from: <https://evrovektor.com/kved/2010>* [in Ukrainian].

Відомості про автора

ГОЛОВНЯ Олена Михайлівна – доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, готельно-ресторанної справи та туризму, Вінницький національний аграрний університет (e-mail: ellens@meta.ua).

HOLOVNYA Olena – Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of International Management, Hotel and Restaurant Business and Tourism, Vinnytsia National Agrarian University (e-mail: ellens@meta.ua).

ГОЛОВНЯ Елена Михайловна – доктор экономических наук, доцент, доцент кафедры менеджмента внешнеэкономической деятельности, гостинично-ресторанного дела и туризма, Винницкий национальный аграрный университет (e-mail: ellens@meta.ua).

